

намалювати деякі деталі вишивки. Або на трафарет вишиванки нанести малюнок вишивки, добираючи кольори і елементи, або прикрасити її аплікацією.

Висновки. З позиції дослідників проблематики національної ідентичності, її пробудження відбувається у дитячому віці й продовжує формуватися в усі періоди соціалізації, а отже – і в студентські роки. Повсякчас необхідно: 1) відкривати для себе нові знання про вишиванки; 2) спрямовувати погляд на використання вишиванки крізь призму викликів сучасності; 3) виробляти розмаїття ракурсів використання вишиванки для подолання культурної травми. Долаючи наслідки культурної травми, необхідно зміцнювати національну ідентичність дітей і молоді за допомогою сталих патернів в мистецтві української вишиванки та у поєднанні їх із вигадкою педагога і творчістю дітей.

Література

1. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність /Пер. з англ. П. Таращука. Київ: Основи, 1994. 224 с. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Smith_Anthony/Natsionalna_identychnist/
2. Шевчук А. Сорочка, вишита душею: Інноваційна технологія формування ціннісно-дієвого ставлення дітей до української вишиванки. *Палітра педагога*. 2021. №9. С. 3-9.

Лариса Шевчук,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин
Інституту педагогіки НАПН України
e-mail: sh_l_m@ukr.net

МОВА В УМОВАХ ВІЙНИ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Збройна агресія російської федерації проти України спричинила масову міграцію українців на територію інших областей та до інших країн, що суттєво вплинуло на різні аспекти, пов'язані з мовою.

Через відсутність безпеки в Україні, в інші країни виїхали переважно жінки (84 % [3, с. 56]). У сучасних вітчизняних публікаціях уміщено такі дані щодо вікової структури опитаних жінок, які вимушено мігрували за кордон: «понад 36 % респондентів віком 36-50 років; близько 26 % – 19-35 років; понад 20 % – особи віком 60 і більше» [3, с. 56]. Тобто, більшість – це особи працездатного віку, які, переважно, потрапили у незвичне мовне середовище та, через нульовий або низький рівень володіння відповідною мовою, мають суттєві труднощі з інтеграцією та адаптацією в іншій країні. Важливо також уточнити, що значна частина жінок виїжджає з дітьми. Як правило, діти швидше адаптуються у новому для них мовному середовищі, однак суттєві труднощі виникають, якщо обов'язковим для українських дітей відповідного віку є навчання (офлайн) у школі країни перебування (наприклад, у Німеччині, Норвегії), тоді як мова є незнайомою. Для подолання мовного бар'єру створюють інтеграційні класи, однак не у всіх країнах, до того ж у таких адаптивних класах навчаються діти-біженці з різних країн, що ускладнює вивчення нової мови та засвоєння навчальної інформації учнями з України. Якщо ж дитина навчається офлайн у школі країни, де на даний момент перебуває, та онлайн в українській школі, таке навантаження теж має суттєвий вплив на різні аспекти її життя. Учень або учениця, які тимчасово проживають за кордоном і навчаються лише онлайн у закладі загальної середньої освіти України, мають значні труднощі з опануванням мови, якою розмовляють у країні тимчасового проживання. Тобто, варто зазначити, що для сучасних реалій в умовах війни характерна вимушена міграція українок, до того ж, часто із дітьми за кордон, та вимушене тимчасове переміщення на території України. Як правило, саме у результаті виїзду в інші країни, виникають труднощі, пов'язані з інтеграцією у нове для особистості мовне середовище, з опануванням нової мови, навчання дитини мовою, яка є державною у країні, у якій вона на даний час проживає.

Частина українців, які виїхали (або, можливо, виїдуть) за кордон через війну, певний час проживала (або проживає) в інших регіонах України,

використовуючи їх як транзитні. Щодо внутрішньо переміщених осіб слід наголосити, що на державному рівні гарантовано будь-якій людині можливість спілкуватися своєю рідною мовою, мовою, яку вона бажає обрати для спілкування. Водночас у частини опитаних респондентів (які є або не є внутрішньо переміщеними особами) спостерігається зміна мови спілкування з російської мови на українську через російську збройну агресію. Щодо мови навчання варто зазначити, що, якщо навчання у закладі освіти здійснюється мовою, відмінною від тієї, якою учень або учениця навчалися раніше, то є можливість здійснювати онлайн-навчання у будь-якому іншому освітньому закладі України.

Найбільші труднощі виникли в осіб, які опинилися на окупованій території. Зокрема, спостерігається знищення окупантами книг, які надруковані українською мовою. Учнів змушують навчатися лише російською мовою та відповідно до російських навчальних програм тощо.

Література

1. Адаптація українських дітей у школі за кордоном: на що звернути увагу. *EnableMe Україна*. URL: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/adaptacia-ukrains-kih-ditej-u-skoli-za-kordonom-na-so-zvernuti-uvagu-8420>
2. Загальні питання та проблеми освіти українських дітей за кордоном. *Освітній омбудсмен України*. URL: <https://eo.gov.ua/zahalni-pytannia-ta-problemy-osvity-ukrainskykh-ditey-za-kordonom/2022/04/04/>
3. Ландовський Я.Е., Михайлюк І.І. Вимушена міграція українців: виклики та очікування. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2022. № 4 (81). С. 53-62.

Людмила Шкребтієнко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач кафедри психології
Київського інституту бізнесу і технологій
e-mail: shkrebtienko@kibit.edu.ua

УКРАЇНСЬКА ВИШИВАНКА ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

У сучасному світі вишиванка ідентифікується як не просто одяг, а справжній національний скарб, символ української культури та ідентичності